УДК 347.156: 349.2(477)

Кушнир Н.В.
аспірант Харківського
національного університету
внутрішніх справ

Історичні підходи до гендерної рівності в трудових правовідносинах

Анотація. Стаття присвячена історичним підходам до визначення та становлення гендерної рівності, особливо при організації жінками конституційного права на працю.

Ключові слова: права людини, гендерна рівність, правовий статус жінок, дискримінація, трудові правовідносини.

Аннотация. Статья посвящена историческим основам возникновения и становления гендерного равенства, особенно при реализации женщинами конституционного права на труд.

Ключевые слова: право человека, гендерное равноправие, правовое положение женщин, дискриминация, трудовое правоотношение.

Summary. The article is devoted to the historical foundations of the formation and development of gender equality, especially in the implementation of women's constitutional right to work.

Key words: human rights, equality of the genders, legal status of women, discrimination, labour law relation.

Сучасний етап розвитку українського суспільства, й зокрема, ті перетворення, які відбуваються в соціально- трудовій сфері життя України, характеризується ще деяким протистоянням усталених стереотипів стосовно ролі чоловіка та жінки в процесі формування нових поглядів на цю проблему.

Кожному етапу історичного розвитку держави та суспільства притаманна своя концепція людини як суб'єкту права та відповідні уявлення про її права та обов'язки. В цьому аспекті історія права – це історія формування та еволюція уявлень про права людини – від примітивних обмежень та нерозвинених до сучасних.

За своїм визначенням людські права мають універсальний характер, який полягає в тому, що всі люди визнаються рівними, мають однакову цінність на свої невід'ємні права. Але ця концепція універсальності прав людини не завжди приймається державами, коли вони керуються релігійними, культурними та місцевими особливостями.

Треба зазначити, що довгий час теоретично-методологічною базою формування правового статусу жінки в суспільстві виступали релігійні та філософські положення, на яких в значній мірі будувалися існуючи правові норми. Дослідження положення жінки в суспільстві з часів зміни матріархату патріархатом відзначалося відношенням до неї як до власності чоловіка, якою він може розпоряджуватися за своїм розсудом.

Одним з перших, хто доводив необхідність рівноправності статей в суспільстві, був Платон, який казав, що однакові природні властивості зустрічаються у живих істот обох статей, і за своєю природою як жінки, так і чоловіки можуть брати участь у всіх справах [1, с.214].

В історичному минулому нашої держави найбільш демократичним характером щодо правового регулювання статусу жінок відрізнялось законодавство Київської Русі. Пам'ятники давньоруського права "Руська Правда '' та церковний Статут Ярослава – це перші вітчизняні документи, які визнали жінок рівноправними з чоловіками у шлюбі та сім'ї, що позитивно відобразилося на їх майновому становищі. У той же час в Київський Русі, як і в подальшому в Великому князівстві Литовському, Козацький державі, Російській імперії все таки існувала соціальна нерівність, внаслідок якої права жінок в багатьох випадках визначалися соціальним положенням [2, с.8]

У XX ст.. відбулися значні зміни у становищі жінок в українському суспільстві. В радянський період було досягнуто позитивних результатів щодо залучення жінок до сфери освіти, професійної підготовки, участі в народному господарстві тощо. Але це не призвело до гендерної рівноправності, збереглося багато суперечностей в характері економічної діяльності чоловіків та жінок.

Реалізуючи вимоги часу, ООН у 1967 році прийняла Декларацію про ліквідацію дискримінації щодо жінок, а в 1979 році – Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, яка була ратифікована Україною в 1980 році і набула чинності 3 вересня 1981 року.

Принцип гендерної рівності розкривається через категорію прав людини і відображає загальний, універсальний стандарт однакових прав і свобод індивідів обох статей. Становлення конституційного ладу в Україні на демократичних засадах пов'язано із забезпеченням основних прав і свобод жінок з розвитком соціально-

політичної активності, їх впливом на політико-правові процеси. Для цього існують об'єктивні підстави, оскільки жінка гостріше відчуває економічні й соціальні негаразди в суспільстві і від цього більше страждає. Конституція України у ст. 24 визначає, що рівність прав жінки і чоловіка забезпечується, в тому числі 'спеціальними заходами щодо охорони праці здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг, створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством, правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям. [3].

Особливість реалізації права на працю, і власна праця жінок полягає в тому, що, по-перше, демократичне, гуманне законодавство не може допустити юридичної нерівності осіб чоловічої і жіночої статі в сфері їх вільного вибору виду й місця застосування здібностей до продуктивної суспільно-корисної діяльності за трудовим договором чи контрактом, а, по-друге, об'єктивно жінка через своє соціальне призначення продовження людського роду, виховання дітей та необхідність ведення домашнього господарства не може нарівні з чоловіками брати участь у суспільному виробництві.

Юридично визначена рівність трудових прав осіб різної статі входить в протиріччя з фактичними обставинами життєдіяльності жінок. Сьогодні багато жінок намагаються поєднувати функцію материнства з безперервною виробничою працею, безвідносно до її виду й особливостей, це часто призводить до негативних наслідків у стані їх здоров'я, відбивається на якості виховання і підготовки до повноцінного суспільного життя підростаючого покоління. Як слушно зазначає В.І.Прокопенко: "Поширена теорія гармонійного поєднання виробничої праці з материнством є оманливою, оскільки нею приховується експлуатація жінки" [4, с.383]. Очевидно тому реалії сьогодення подають чимало прикладів, коли захоплені своєю справою жінки поступаються сім'єю, особистим щастям заради кар'єри.

Діалектика розвитку соціально-юридичного явища "застосування праці жінок у суспільному виробництві" в умовах сьогодення наштовхує на такий висновок: враховуючи фактичну нерівність жінок і чоловіків стосовно реалізації конституційного права на право, юридично встановлену рівність осіб різної статі в цій сфері, законодавець, проголошуючи останню, повинен додатково створити

відповідні умови, необхідні для усунення (у крайньому випадку пом'якшення) впливу фактично існуючих обставин, які й призводять до нерівності. Додаткові умови забезпечення права на працю і праці жінок повинні відігравати компенсаційну роль з тим, щоб трудо правові можливості чоловіків і жінок досягли фактичної рівноваги, були приведеними до єдиного знаменника.

Таким чином, зрівняння жінки з чоловіком у суспільному виробництві зовсім не означає, що жінка повинна виконувати важку "чоловічу" роботу. Мова повинна йти не про рівність у продуктивності праці, тривалості роботи, розмірі оплати. Жінкам мають бути надані найбільш сприятливі умови для реалізації права на працю. Рівність в наданні можливостей жінкам у порівнянні з чоловіками повинна забезпечити держава шляхом повного визнання в законодавстві і на практиці рівності тієї ролі, яку жінки виконують у суспільстві в поєднанні з сімейними обов'язками. Отже, визнання міжнародним співтовариством людини як найвищої соціальної цінності потребує належних правових гарантій гендерної рівності насамперед у сфері трудового права. Загальна спрямованість на реформування правової системи України та її побудову у відповідності до основоположних принципів у галузі прав та свобод людини має спиратися на встановлення рівних правових умов здійснення трудової діяльності для жінок і чоловіків. Принцип заборони дискримінації при регулювання трудових відносин у цілому задекларований нормами трудового законодавства. Однак ефективність його здійснення на практиці потребує подальшої конкретизації.

Література:

1. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Аристотель и поздняя классика / А.Ф. Лосев. – М.: Искусство, 1975. – 776 с.

2. Аніщук Н.В. Тенденції розвитку інституту конституційно-правового статусу жінок в Україні : автограф. дис.. …канд. юрид. наук : 12.00.13. / Н.В. Аніщук ; Одес. нац. юрид. акад. - Одеса, 2001. – 18 с.

3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.

4. Прокопенко В.І. Трудове право : підручник / В.І. Прокопенко. - Х.: Консум, 1998.– 48 с.